

УДК 376.352.04

Ю. А. Картава

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

КОРЕКЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

У статті висвітлено погляди дослідників щодо корекційно-розвивальної ролі музичного мистецтва у вихованні, навчанні та реабілітації дітей різних категорій. Показано корекційну спрямованість музичного виховання дошкільників з глибокими порушеннями зору через використання таких видів музичної діяльності, як сприймання музики, дитяче виконавство, дитяча музично-творча діяльність. Корекційний вплив музичного виховання дошкільників з глибокими порушеннями зору передбачає корекцію вторинних відхилень у загальному психофізичному розвитку та активізацію збережених аналізаторних систем за рахунок їх синтетичної роботи. Включення дитини з порушеннями зору в систематичний і цілеспрямований процес музичного виховання сприятиме подальшій її соціальній адаптації, інтеграції та самореалізації в умовах сьогодення.

Ключові слова: музичне виховання, дошкільники з глибокими порушеннями зору, корекційно-компенсаторні можливості музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Музичне мистецтво має невичерпний потенціал можливостей впливу на духовний світ дитини, формування її морально-етичної поведінки, становлення особистості в цілому. Музичне мистецтво сприяє розвитку емоційно-чуттєвого пізнання, що є одним з основних видів пізнавальної діяльності людини і включає систему взаємодій з предметами, процесами, явищами об'єктивної дійсності та їх чуттєво-образним віддзеркаленням у мозкові.

Для дитини з проблемами в розвитку музичне мистецтво забезпечує можливість художнього засвоєння дійсності через сприймання та діяльність. Воно проходить шлях від сприймання прекрасного й появи естетичного почуття, що відбувається через накопичення естетичних вражень, засвоєння різних звуків, рухів, ритмів, форм, властивостей предметів і явищ, до зародження спочатку вибіркового, а далі оцінювального ставлення до оточуючої дійсності.

Почуття прекрасного формується в дитини з проблемами не лише за допомогою споглядання, а й в активній музичній діяльності: співі, русі під музику, грі на музичних інструментах тощо. У процесі їх опанування створюються можливості для художнього розвитку, формування основ музичної культури, передумов розвитку творчої активності й музичних здібностей, корекції відхилень у пізнавальній, емоційно-вольовій, особистісній сферах такої дитини тощо.

Аналіз актуальних досліджень. На важливість та ефективність впливу музики на навчання, виховання й розвиток вказували як зарубіжні представники спеціальної педагогіки минулого (Е. Сеген, Ж. Демор, О. Декролі та ін.), так і вітчизняні лікарі й психологи (Л. Виготський, А. Грабів, В. Кащенко та ін.).

Низкою педагогів (Н. Власовою, Е. Коңоровою, Н. Збруєвою, В. Гринер, Н. Александровою) розроблено комплекс музично-ритмічних засобів впливу на дитину. В основу їх систем було покладено дослідження фізіологів В. Бехтерова, І. Сеченова, С. Корсакова щодо фізіологічних механізмів впливу музики на організм людини та навчання О. Ухтомського про доміную.

Спеціальні дослідження щодо проблеми музичного виховання дітей дошкільного віку були проведені Н. Ветлугіною, А. Кенеман, А. Зіміною, М. Палавандішвілі. Вони відзначали, що ці заняття позитивно впливають на психофізичний розвиток дитини та сприяють покращенню її соціальної адаптації й підготовці до майбутньої життєдіяльності, що особливо важливо для дітей із психофізичними вадами.

Низка науковців (Л. Брозело, Т. Варьонова, Г. Волкова, Н. Власова, В. Гіляровський, Н. Збруєва, М. Земцова, А. Киштімова, В. Кручинін, Л. Куненко, І. Муратов, Н. Остапенко, З. Пуніна, Е. Рау, М. Рау та ін.) підкреслювали широкі можливості використання музики в корекційній роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, розглядаючи її як потужний засіб естетичної гармонізації середовища, розвитку творчої уяви та фантазії дітей, комунікативних навичок, зняття м'язового напруження, релаксації тощо. Вони відмічали, що через музичне мистецтво дитина з проблемами в розвитку пізнає навколишню дійсність, втілену в музично-художніх образах, засвоює загальнолюдські цінності, що історично сформувались у взаємодії з природою, людиною, об'єктами довкілля.

Загальнопедагогічний, естетичний і корекційний вплив музично-ритмічних занять на дітей з порушеннями центральної нервової системи відмічали Н. Власова, В. Гіляровський, з порушеннями слуху – Л. Брозело, Н. Збруєва, А. Кагарлицька, Н. Карабанова, А. Киштімова, І. Ляхова, І. Муратов, З. Пуніна, Е. Рау, М. Рау, О. Яхніна, з порушеннями зору – О. Єльнікова, В. Кручинін, Л. Куненко, Н. Остапенко, В. Феоктистова, з порушеннями мовлення – Н. Власова, Г. Волкова, В. Гринер, Н. Самойленко, Ю. Флоренська, Г. Шашкіна, з розумовою відсталістю – Т. Білоус, О. Зеленов, М. Козленко та ін. При цьому вказувалося, що ці заняття водночас є дієвим психотерапевтичним методом впливу на дитину, корекції її емоційної сфери.

У сучасних підходах використання музичного мистецтва в корекційній роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку виділяють чотири напрями: психофізіологічний, пов'язаний із позитивним впливом музики на різні функції організму; психотерапевтичний і психологічний, пов'язаний із впливом на когнітивну та емоційну сферу особистості; соціально-педагогічний, що забезпечує естетичні потреби, розширює загальний і музичний світогляд, активізацію потенційних можливостей дитини з проблемами в музичній діяльності і творчості.

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми корекційної спрямованості музичного виховання дітей різних категорій дозволив виявити, що до останнього часу корекційні можливості музичного мистецтва в роботі з дітьми дошкільного віку з глибокими порушеннями зору недостатньо вивчені й висвітлені в науково-методичній літературі, а, відповідно, і повною мірою не реалізовані у практиці роботи спеціальних дошкільних закладів. Отже, проблема корекційної спрямованості музичного виховання дітей із глибокими порушеннями зору дошкільного віку залишається актуальною й потребує додаткових досліджень і науково-методичних розробок.

З огляду на вище викладене, ґрунтуючись на теоретичних положеннях науковців щодо корекційної ролі музичного мистецтва **метою статті** є обґрунтування корекційної спрямованості музичного виховання дітей дошкільного віку з глибокими порушеннями зору через використання різних видів музичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Залучення до музичного мистецтва як фактору чуттєвого пізнання навколишньої дійсності дитини з глибокими порушеннями зору є усвідомленою необхідністю. Ушкодження зорового аналізатора або повне його виключення призводить до порушення взаємозв'язків із середовищем, фрагментарості сприймання об'єктів навколишньої дійсності. Вади зору негативно впливають на розвиток психічних процесів, мовлення (спричиняючи вербалізм), духовної сфери; сприяють прояву негативних рис особистості (егоїзму, замкненості, занурення у власний дефект, появі утриманських настроїв тощо) [5]. Зорова депривація також негативно позначається на рівні розвитку почуття музичного ритму й музично-ритмічних рухів. М. Земцова у фундаментальній праці «Шляхи компенсації сліпоти» (1956 р.) акцентувала увагу на необхідності розвитку музичного ритму в сліпих з метою формування й розвитку в них ритмування рухів, особливо пальців і кистей рук, що надалі сприятливо впливатиме на оволодіння доступними

професіями, які вимагають досконалої мануальної моторики. Автор відзначала, що музичний ритм впливає на розвиток координації, точності й послідовності рухів, надаючи їм довільності, стрункості, впевненості, сприяє розвитку ритмічності рухових дій, необхідних при виконанні тактильно-мануальних рухів, пересуванні та просторовому орієнтуванні, оволодінні письмом і читанням (особливо рельєфно-крапковим шрифтом), корекції рухів, які необхідно виконувати в певному ритмі й темпі.

Корекційні можливості музики, музичного ритму й музично-ритмічного виховання дітей із глибокими порушеннями зору частково відображено в науково-методичних працях О. Єльнікової, В. Кручиніна, Л. Куненко, Н. Остапенко, В. Ремажевської, В. Феоктистової та ін. Вони відмічали, що для дитини, яка розвивається в умовах зорової депривації, музика є тим додатковим, емоційно насиченим джерелом пізнання й диференціації різнобарвних звуків оточуючого світу, який допомагає певною мірою компенсувати й коригувати їхні недосконалі уявлення про образи довкілля та емоційні характеристики через зміст музичних творів і комплекс засобів музичної виразності.

Л. Куненко зазначала, що багатофункціональність музичного мистецтва і його корекційно-розвивальний потенціал допомагає природно, ненав'язливо, коректно не лише коригувати розвиток і пов'язані з ним утруднення, а й попереджувати певні вторинні прояви. Саме спеціальна організація процесу музичного виховання дошкільників з глибокими порушеннями зору забезпечить нормалізацію музичного розвитку дітей і пов'язаних з ним креативних здібностей. Це суттєво полегшить процес їхньої інтеграції в колектив здорових однолітків [3].

І. Гудим доведено використання музичного матеріалу для формування невербальних засобів спілкування, що дієво допомагає слабозорим дошкільникам не лише оволодіти навичками невербальної поведінки, але й сприяє розвитку емоційної чуттєвості, формуванню творчих здібностей дитини [2].

Вплив музичного мистецтва на розвиток компенсаторних механізмів у дітей з порушеннями зору висвітлено в низці науково-методичних праць. Л. Куненко зазначала, що під час музичного виховання в дітей з глибокими порушеннями зору відбувається повна або часткова перебудова аналізаторних систем завдяки таким якостям сенсорної організації людини, як пластичність і динамічність. Зокрема, у сліпих формуються тактильно-кінестетично-слухові зв'язки сенсорної організації, а в оптико-вестибулярній системі відбувається заміна зорового компонента на руховий. Це означає, що повноцінний перехід

зовнішніх впливів у внутрішні психічні процеси, що здійснюють сприймання та адекватне пізнання довкілля, можливий лише завдяки комплексному використанню збережених аналізаторних систем, їхнім компенсаторним властивостям. Увесь масив сенсорної інформації як постійного, різнобічного, синтезованого, інформативного джерела вражень, свідомо перетрансформує отриману інформацію в індивідуальний досвід дитини [3].

Корекційно-компенсаторний вплив музичного виховання на дошкільників з глибокими порушеннями зору є природньо-специфічною формою виправлення й компенсації неповноцінних уявлень про довкілля в дітей, які розвивалися в умовах зорової недостатності або ізоляції. Корекційна спрямованість музичного виховання сприяє своєчасному виявленню та частковій або повній ліквідації прогалин і недоліків навчання завдяки системі корекційно-компенсаторних заходів, що спонукають дітей до використання інших збережених аналізаторів (дотику, слуху, нюху, смаку, кінестетичних відчуттів, залишків зору) та найбільш доступного (музично-звукового) виду діяльності, який сприймається збереженими слуховими модальностями [3].

Система музичного виховання дошкільників із глибокими порушеннями зору реалізується у процесі засвоєння таких доступних видів музичної діяльності, як: сприймання музики, дитяче виконавство (спів, рухи під музику, музикування), музично-освітня діяльність, дитяча музично-творча діяльність. Застосування цих видів музичної діяльності у практиці роботи спеціальних дошкільних навчальних закладів для дітей з порушеннями зору сприяє розвитку музичних здібностей, корекції вторинних відхилень та активізації збережених аналізаторних систем за рахунок їх синтетичної роботи.

Одним із провідних видів музичної діяльності є сприймання музики. Процес сприймання музики представляє складну психічну діяльність, що поєднує пізнавальний і емоційний компонент. Сприймання музики дітьми з глибокими порушеннями зору передбачає активну діяльність, що включає спочатку накопичення музичних уявлень, а далі їх диференціацію і, лише після цього, формування ставлення до почутої музики. Ця робота пов'язана з тонкими переживаннями дитини, з умінням співставити образи оточуючої дійсності з музичними образами [1].

Музичне сприймання дошкільників з глибокими порушеннями зору формується у відповідності з характером порушення, при якому саме звук є однією з знакових систем, що допомагає пізнати оточуючий світ. У поєднанні з тактильними відчуттями, а далі й словом, звуки формують

уявлення дітей про оточуючу дійсність. Інтенсивне використання слуху дітьми з порушеннями зору як дистантного аналізатора, обумовлює більш тонку диференціацію звукових якостей довкілля. Тому процес цілеспрямованого музичного сприймання сприяє розвитку слуху, слухового зосередження, уваги, слухової пам'яті. Диференційоване слухове сприймання в дошкільників з порушеннями зору є центральною ланкою у слухо-рухових зв'язках і у просторовому орієнтуванні.

Іншим видом музичної діяльності є дитяче виконавство. Воно проявляється у співі, музично-ритмічних рухах, грі на дитячих музичних інструментах і передбачає здатність дитини виразно, безпосередньо й щиро передавати настрій, характер музики і власне ставлення до неї.

Спів є складним процесом звукоутворення, що базується на координації слуху й голосу. Основними завданнями, що розв'язуються у процесі зазначеного виду діяльності, є розвиток музичного слуху й точності відтворення голосом висоти та тривалості звуків, динамічних і темпових відносин [1]. У процесі співу особливо активно розвиваються основні музичні здібності дитини: емоційний відгук, музичний слух, почуття ритму, що особливо важливо для дітей з глибокими порушеннями зору.

Загостреність слухового сприймання дитини з вадами зору вже в дошкільному віці забезпечує достатньо ранній розвиток вокально-слухової координації, що, у свою чергу, створює основу в опануванні вокально-хоровими навичками. Сформованість співочої діяльності дошкільника з порушеннями зору не лише забезпечує формування його вокальної культури, але й згладжує вторинні відхилення в розвитку, розширює можливості використання співочих навичок у побуті, дозвілєвої діяльності, тим самим створюючи умови її соціальної адаптації [4]. Співоча діяльність також допомагає поглибленню й регуляції дихання, укріпленню голосового апарату.

У процесі музично-ритмічних рухів розвиваються художньо-творчі здібності. Вони виявляються в індивідуальному втіленні образу, у придумуванні й комбінуванні рухів у танцях, хороводах, музичних іграх тощо [1]. Сполучення музики та рухів удосконалює моторику, роблячи рухи плавними, координованими, виразними.

Для дітей із порушеннями зору формування музично-ритмічних рухів є важливим засобом орієнтування в оточуючому світі та в інформації. Руховий аналізатор у дітей з порушеннями зору лежить в основі вміння точно, економічно й правильно виконувати рухи в навчальній, трудовій і побутовій діяльності.

За допомогою гри на дитячих музичних інструментах у дітей з порушеннями зору формуються всі компоненти музичного слуху (тембровий, динамічний, ритмічний, мелодійний). Б. Теплов зазначав, що музичний слух розвивається в осіб з порушеннями зору в основному тими ж темпами, що й у тих, хто нормально бачить. Однак більш інтенсивне використання сліпими слуху як дистантного аналізатора, що сигналізує про простір, об'єкти і їх взаємодії, обумовлює формування більш тонких диференціювань звукових якостей навколишнього предметного світу [4].

М. Гохфельд відмічав, що саме під час навчання гри на різних інструментах у дітей виробляється загострений слух, здатність до зосередженої слухової уваги, добре натренована слухова пам'ять. Слухові сприйняття й уявлення є джерелом взаємодії і центральною ланкою в слухо-рухових зв'язках.

Отже, розвиток слуху в дітей з глибокими порушеннями зору відіграє значну роль у створенні образу об'єкта зовнішнього світу, дозволяючи дистантно сприймати його характеристики та сприяє більш точному орієнтуванню в соціальному житті [5].

Гра на музичних інструментах також справляє потужний вплив на розвиток дрібної моторики пальців і кистей рук. Фізіологами (М. Кольцовою, І. Павловим, І. Сеченовим та ін.) доведено, що тренування пальців рук стимулює розвиток певних зон кори головного мозку, що, у свою чергу, впливає на розвиток мовлення, розумової активності, логічного мислення, пам'яті, зорового й слухового сприйняття дитини, формує посидючість і вміння концентрувати увагу. Розвиток у дошкільників з глибокими порушеннями зору м'язової сили пальців провідної руки та координації рухів обох рук необхідні для подальшого оволодіння ними навичками письма. Розвинута дрібна моторика пальців і кистей рук сприятиме в подальшому оволодінню прийомами дактильного сприйняття об'єктів і вміння виконувати практичні дії за участю тактильно-рухового аналізатора, що дасть можливість дітям з порушеннями зору найбільш точно представляти предмети і простір та бути більш активними, допитливими в житті.

Музичне виховання як колективний вид діяльності в дошкільних закладах справляє потужний вплив на активізацію творчих здібностей дітей. Тому велике корекційне значення в роботі з дітьми з глибокими порушеннями зору має дитяча музично-творча діяльність (індивідуальна або колективна), новим продуктом якої є однорідна або синтетична музична композиція-імпровізація. Дитяча музична творчість, як

синтетичний вид діяльності, може проявлятися в усіх видах музичної діяльності: у співі, музично-ритмічних рухах, ритміці, грі на дитячих музичних інструментах тощо [1].

Л. Виготський підкреслював, що цінність дитячої творчості слід бачити не в результаті, не в продукті творчості, а в самому процесі. Важливо не те, що створять діти, важливо те, що вони створюють, творять, вправляються в творчій уяві та її втіленні. Для дітей з глибокими порушеннями зору розвиток творчих здібностей сприяє формуванню повноцінної особистості, здатної активно реалізувати свою суб'єктивність у перетворенні світу і є запорукою успішної подальшої соціалізації і самореалізації.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, корекційна спрямованість музичного виховання дітей дошкільного віку з глибокими порушеннями зору передбачає не лише отримання елементарних знань з музичної грамоти, розвиток музичності дітей, виховання в них музичного смаку, а й часткову та повну ліквідацію прогалин у знаннях про довкілля, корекцію вторинних відхилень у загальному психофізичному розвитку та активізацію збережених аналізаторних систем за рахунок їх синтетичної роботи. Все це сприятиме подальшій соціальній адаптації, інтеграції та самореалізації дитини з порушеннями зору в умовах сьогодення, що і є кінцевою метою корекційного навчання й виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветлугина Н. Теория и методика музыкального воспитания / Н. Ветлугина, А. Кенеман. – М. : Просвещение, 1983. – 256 с.
2. Гудим І. Використання музичного матеріалу в процесі формування невербальних засобів спілкування у слабозорих дошкільників / І. Гудим // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. – № 10. – С. 30–35.
3. Куненко Л. О. Інтегрована спрямованість змісту освітньої галузі «Мистецтво» для дітей з порушеннями зору / Л. О. Куненко // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод. зб. / за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – К. : Наук. Світ, 2004. – Вип. 5. – С. 124–127.
4. Музыкальное воспитание детей с проблемами в развитии и коррекционная ритмика : учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Елена Медведева, Людмила Комиссарова, Гульнара Шашкина, Ольга Сергеева / под ред. Е. А. Медведевой. – М. : Издат. центр «Академия», 2002. – 224 с.
5. Синьова Є. П. Тифлопсихологія: підручник / Є. П. Синьова. – К. : Знання, 2008. – 365 с.

РЕЗЮМЕ

Картавая Ю. А. Коррекционная направленность музыкального воспитания детей дошкольного возраста с глубокими нарушениями зрения.

В статье освещены взгляды исследователей по проблеме коррекционно-развивающей роли музыкального искусства в воспитании, обучении и реабилитации детей различных категорий. Показана коррекционная направленность музыкального воспитания дошкольников с глубокими нарушениями зрения через использование таких видов музыкальной деятельности, как восприятие музыки, детское исполнительство, детская музыкально-творческая деятельность. Коррекционное влияние музыкального воспитания дошкольников с глубокими нарушениями зрения предполагает коррекцию вторичных отклонений в психофизическом развитии и активизацию сохраненных анализаторных систем за счет их синтетической работы. Включение ребенка с нарушениями зрения в систематический и целенаправленный процесс музыкального воспитания способствует дальнейшей его социальной адаптации, интеграции и самореализации в условиях современности.

Ключевые слова: музыкальное воспитание, дошкольники с глубокими нарушениями зрения, коррекционно-компенсаторные возможности музыкального искусства.

SUMMARY

Kartavaya Y. Correctional orientation musical education of preschool children with visual impairments.

In the article considered the views of researchers on the correctional and developmental role of music in the education, training and rehabilitation of various categories of children. Correctional orientation of the musical education of preschool children with profound visual impairment through the use of such kinds of musical activity as listening to music, children's performance, children's musical and creative activity are displayed. The corrective effect of the musical education of preschool children with profound visual impairment involves the correction of secondary abnormalities in psychophysical development and activation of intact analyzer systems due to their synthetic work.

The process of musical perception contributes to the development of hearing, auditory focus, attention, auditory memory. Differential auditory perception in preschool children with visual impairments is a central element in the auditory-motor connections and spatial orientation. During the process of singing musical abilities of the child develop rapidly: emotional response, an ear for music, a sense of rhythm. This is especially important for children with profound visual impairment.

Singing of preschoolers with visual impairments ensure the formation of vocal culture, extends the use of vocal skills in everyday life. This creates conditions for social adaptation of children with visual impairments. Singing activity helps to deepen breathing and regulation, strengthening the vocal apparatus.

Formation of musical and rhythmic movements are an important means of orientation in the surrounding world and the media. With children playing musical instruments for children with visual impairments are formed all the components of musical hearing. Playing musical instruments influences the development of motor of fingers and hands. Developing fine motor of fingers and hands will continue in mastering the techniques of object perception and the ability to perform an action with tactile-motor analyzer. This will enable children with visual impairments most accurately represent objects and space and be more active, inquisitive in life.

Music education is a collective activity in pre-school and has a powerful effect on the activation of creative abilities of children. Therefore, great remedial value in working with children with profound visual impairment is a children's musical and creative activity. The inclusion of children with visual impairment in a systematic and purposeful process of music education helps to develop further their social adaptation, integration, and self-fulfillment in the present.

Key words: *music education, preschool children with profound visual impairments, correction and compensatory possibilities of music.*

379.8.015.311:111.852:7+379.821:7

О. А. Комаровська

Інститут проблем виховання НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ОБДАРОВАНОСТІ ДО МИСТЕЦТВА У ДІТЕЙ: ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглянуто прояви художньої обдарованості в учнів шкіл естетичного виховання. Художня обдарованість подається як цілісний феномен, у єдності ядра, що концентрує спільні для всіх різновидів властивості (мотивацію до художнього пізнання, емоційно-духовну сферу, психомоторику), та спеціальних здібностей. Такий підхід забезпечує достовірність діагностики художньої обдарованості дитини, об'єктивізує моніторинг і уможлиблює своєчасне коригування розвитку обдарованої особистості у сфері мистецтва. Узагальнено результати комплексного замірювання обдарованості дітей, здійсненого за методиками автора та низки адаптованих методик.

Ключові слова: *художня обдарованість, ядро обдарованості, мотивація, емоційно-духовна сфера, психомоторика, спеціальні здібності, креативність.*

Постановка проблеми. Увага до обдарованої особистості – її ідентифікації, освіти, розвитку, стимулювання творчої активності, захисту таланту – визнається пріоритетним напрямом державної політики. Особливої гостроти проблема набуває у сфері мистецтва й стосовно художньо обдарованої особистості з огляду на визначальне значення культуротворення в процесах державотворення, у якому мистецтво виконує важливу місію. Щодо художньої обдарованості (далі ХО) особистості, особливого значення набуває початкова ланка підготовки майбутніх митців. Ідеться про початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади / школи естетичного виховання (музичні, художні, хореографічні, театральні, школи мистецтв), які в системі мистецької освіти відіграють роль, з одного боку, своєрідного акумулятора загального естетичного виховання підростаючого покоління, а з іншого, у них закладається фундамент професійної підготовки діячів мистецтва [9], отже, здійснюється цілеспрямована ідентифікація, моніторинг, розвиток художньо обдарованої особистості; саме другий аспект потребує посилення дослідницької уваги до освітнього процесу в цих закладах.